DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.07(207).13

Джуринський П.Б.
Доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри фізичного виховання та спорту
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса
https://orcid.org/0000-0003-3102-9124
Чустрак А.П.
Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання та спорту,
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса
https://orcid.org/ 0000-0001-5706-4505
Пелепчук О.С.
Кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання та спорту,
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса
https://orcid.org/ 0000-0002-5068-7977
Коломійченко О.Ю.
Кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри фізичного виховання та спорту,
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса
https://orcid.org/ 0000-0002-9058-645X

СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ДЕРЖАВНИХ ТА ПОСТВОЄННИХ ПРІОРИТЕТІВ

У статті здійснено комплексний теоретичний аналіз та сформовано прогностичну модель розвитку галузі фізичної культури і спорту в Україні з урахуванням деструктивного впливу воєнних факторів. Обґрунтовано необхідність концептуального зміщення акцентів державної політики з суто змагальних маркерів на рекреаційно-оздоровчі, інклюзивні та реабілітаційні функції рухової активності. Визначено інституційні механізми адаптації нормативно-правового поля до умов воєнного стану та періоду реконцептуалізації суспільства. Запропоновано авторську модель децентралізованого управління спортивною інфраструктурою на основі крос-секторальної взаємодії та державно-приватного партнерства. Окреслено методологічні підходи до інтеграції ветеранів війни, осіб з інвалідністю та внутрішньо переміщених осіб у активне громадське життя засобами адаптивного спорту. Результати дослідження безпосередньо екстрапольовано на зміст підготовки майбутніх професіоналів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю А7 Фізична культура і спорт, з метою формування у майбутніх магістрів проектно-стратегічного мислення та здатності генерувати кризові управлінські рішення в умовах форс-мажорних соціоекономічних викликів.

Ключові слова: *фізична культура, державне регулювання, поствоєнне відновлення, адаптивний спорт, інклюзивний простір, стратегічний менеджмент, психофізична реабілітація.*

Dzhurynskyi P., Chustrak A., Pelepchuk O., Kolomiichenko O. Strategic Vectors of Modernization of the Physical Culture and Sports Sphere in Ukraine in the Context of Contemporary State and Post-War Priorities.

The article provides a comprehensive theoretical analysis and forms a predictive model for the development of physical culture and sports in Ukraine, taking into account the destructive impacts of war-related factors. The necessity of a conceptual shift in state policy priorities from purely competitive indicators to recreational, health-improving, inclusive, and rehabilitative functions of motor activity is scientifically substantiated. The study identifies specific institutional mechanisms for adapting the regulatory and legal framework to the conditions of martial law and the ongoing period of societal reconceptualization.

Furthermore, the author proposes an original model of decentralized management for sports infrastructure based on cross-sectoral interaction and public-private partnerships. The paper systemically outlines methodological approaches to the comprehensive integration of war veterans, persons with disabilities, and internally displaced persons into active community life through the versatile means of adaptive sports.

The practical results of this research are directly extrapolated into the content of professional training for future specialists of the second (master's) level of higher education within specialty A7 Physical Culture and Sports. This structural integration is specifically aimed at forming project-strategic thinking and the core professional ability to generate flexible crisis management decisions under force majeure socioeconomic conditions. The generalized conclusions serve as a conceptual basis for local government bodies to design valid regional development programs for the physical culture sector.

Keywords: *physical culture, state regulation, post-war recovery, adaptive sports, inclusive space, strategic management, psychophysical rehabilitation, master's training, institutional transformation.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний етап трансформації українського суспільства характеризується системними екзогенними викликами, зумовленими тривалою

повномасштабною збройною агресією, критичними руйнуваннями об'єктів соціальної інфраструктури та глибокою дестабілізацією демографічного потенціалу держави. Зазначені чинники актуалізують гостру потребу в радикальному переосмисленні функціонально-цільового призначення галузі фізичної культури і спорту. Традиційні управлінські підходи, зорієнтовані переважно на екстенсивні кількісні показники залученості населення до рухової активності або на лінійне бюджетне фінансування спорту вищих досягнень, демонструють низьку адаптивність та обмежену ефективність перед обличчям поствоєнної соціоекономічної реальності.

Практичне завдання сьогодення полягає не в механічній реставрації втраченого матеріально-технічного фонду, а у фундаментальній реконцептуалізації галузі. Fizychna культура має виступити базовим інклюзивним інструментом збереження людського капіталу, нівелювання наслідків важких психоемоційних травм (зокрема, посттравматичного стресового розладу — ПТСР) та повноцінної реінтеграції ветеранів війни у цивільне суспільство. Окреслена проблематика безпосередньо корелює з реалізацією Цілей сталого розвитку ООН, Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні та стратегічними цілями діючої Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [3].

Для вищої школи це зумовлює імператив невідкладної модернізації змісту підготовки фахівців другого (магістерського) рівня за спеціальністю «Фізична культура і спорт». Майбутній професіонал повинен володіти не лише базовими тренерсько-педагогічними компетентностями, а й архітектонікою стратегічного планування, спроможністю розробляти валідні антикризові пропозиції для органів державної влади та місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний фундамент управління та формування методологічних засад вітчизняної системи фізичної культури закладено у фундаментальних працях М. Дутчака, Т. Круцевич та С. Матвєєва [2; 7; 8]. Питаннями євроінтеграції спортивної сфери та трансформації її правових засад активно займалися О. Вацеба та В. Ініціаторова, які довели необхідність імплементації положень Європейської хартії спорту в національне правове поле [1; 5].

Аналіз сучасного наукового дискурсу свідчить про інтенсифікацію досліджень у сфері адаптивного фізичного виховання та адаптивного спорту. Зокрема, Ю. Бріскін та Е. Імас акцентують увагу на тому, що залучення ветеранів війни до змагальної та фізкультурно-реабілітаційної діяльності є потужним драйвером їхнього соціально-психологічного повернення у мирне середовище [4; 6]. Дослідження зарубіжних науковців, зокрема M. Talbot, підтверджують, що економічна рентабельність інвестицій у масовий спорт у довгостроковій перспективі превентивно знижує державні витрати на охорону здоров'я [11].

Проте, попри вагомий внесок зазначених авторів, у вітчизняній науковій думці залишаються слабко висвітленими питання технологізації та діджиталізації процесу стратегічного планування. Дослідження В. Сутули та О. Приходи вказують на наявність критичного розриву між теоретичним базисом підготовки спортивних менеджерів та реальними кризовими викликами воєнного і поствоєнного часу [9; 10]. Специфіка функціонування фізкультурно-оздоровчих інституцій у період масштабних міграційних процесів, глибокої економічної рецесії та масової інвалідизації населення внаслідок бойових дій потребує системного переосмислення. Особливо гостро постає потреба у створенні цілісної інтегральної моделі, де сучасні діджитал-інструменти, інноваційні рухові практики та технології штучного інтелекту виступатимуть основою для ухвалення стратегічних рішень на рівні територіальних громад.

Мета статті полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні та розробці стратегічної архітектури розвитку сфери фізичної культури і спорту in Україні, адаптованої до поствоєнних викликів, яка забезпечує формування у магістрантів здатності проєктувати інноваційні, інклюзивні програми оздоровчої рухової активності з використанням новітніх цифрових і технологічних рішень.

Методи дослідження. Для реалізації поставлених завдань було застосовано комплекс методів, що забезпечують об'єктивність та верифікованість результатів: компаративно-інституційний аналіз — для порівняння європейських моделей фінансування адаптивного спорту із чинною вітчизняною практикою; проблемно-цільове моделювання — з метою побудови архітектури крос-секторального управління інфраструктурними об'єкттами; SWOT-детермінація — для виявлення внутрішніх деструкцій та зовнішніх векторів оптимізації галузі в умовах воєнно-економічної кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поствоєнний вектор розвитку фізкультурно-спортивної сфери вимагає системного переходу від «патерналістської моделі» управління до концепції «належного врядування». Держава має позбутися ролі єдиного монопольного замовника і спонсора спортивних послуг, трансформуючись у фасилітатора, який створює сприятливе законодавче та податкове поле для диверсифікації джерел фінансування.

Чинна нормативно-правова база, зокрема базовий Закон України «Про фізичну культуру і спорт», потребує імплементації положень, що регламентують статус соціального підприємництва у сфері оздоровчих послуг та надають податкові преференції бізнесу, який інвестує у розбудову безбар'єрних локацій рухової активності [3]. Державна стратегія має орієнтуватися на інтеграцію з цифровою екосистемою, де кожен громадянин через мобільний застосунок (наприклад, інтегрований із вебпорталом «Дія») має доступ до індивідуального кабінету здоров'я та інтерактивної мапи інклюзивних локацій.

Оцінюючи масштаби поствоєнних викликів, констатуємо появу нових цільових груп зі специфічними запитами до рухової активності, що вимагає впровадження принципово нових технологічних рішень у тренувальний та реабілітаційний процеси.

Для кожної з визначених груп пропонуються наступні диференційовані, технологічні підходи:

– ветерани війни із важкими соматичними та ампутаційними ураженнями. Замість класичних занять фізичною культурою впроваджуються науково обґрунтовані програми з адаптивного спорту. Інноваційним рішенням є застосування VR-технологій (віртуальної реальності) для курування фантомного болю та експрес-відновлення

біомеханіки рухів. У тренувальний процес із настільного тенісу, стрільби з лука чи паверліфтингу інтегруються екзоскелети та біонічні протези з інтелектуальним керуванням [4; 6].

– внутрішньо переміщені особи (ВПО). З метою соціокультурної інтеграції ВПО пропонується розгортання муніципальних платформ спорт-шерингу (Sport Sharing) — цифрових систем вільного обміну та прокату спортивного інвентарю, а також організація відкритих інтерактивних тренувань, що координуються через геоінформаційні мобільні додатки. Це усуває фінансові бар'єри та прискорює комунікативне залучення осіб до нових територіальних громад.

– діти та підлітки із синдромом війни. Пріоритетом визначено рухову рекреацію на засадах гейміфікації за допомогою ексергеймінгу (комп'ютерні ігри, що вимагають інтенсивної фізичної активності, типу Just Dance або Nintendo Ring Fit). Це дозволяє трансформувати психологічну напругу та дистрес в ігрову рухову діяльність, мінімізуючи прояви кінезіофобії (страху перед рухом). Важливим елементом є безперервна біотелеметрія (використання смарт-пристроїв із датчиками ЕКГ та пульсоксиметрії) для віддаленого лікарсько-педагогічного моніторингу соматичного стану рекреантів у режимі реального часу.

Економічний дефіцит поствоєнного періоду унеможливлює відновлення зруйнованих спортивних споруд виключно за рахунок видатків державного чи місцевих бюджетів [9]. Стратегічний вихід вбачається у створенні багатофункціональних кластерів за моделлю державно-приватного партнерства (ДПП). Спортивний об’єкт має проєктуватись як Smart-інфраструктура (розумний простір) — точка комерційної та соціальної синергії, що об'єднує спортивний зал, діагностично-реабілітаційне відділення, коворкінг-простір для ветеранських організацій та зону здорового харчування.

Використання алгоритмів штучного інтелекту (AI) для прогнозування циклічної завантаженості об'єктів та оптимізації витрат на енергоносії (енергоефективні «зелені» технології) дозволить знизити експлуатаційну вартість об'єктів у середньому на 40%, забезпечуючи їх високу інвестиційну привабливість для приватного капіталу. Для детермінації стратегичного потенціалу такої реорганізації побудовано аналітичну матрицю балансу факторів.

Ефективна реалізація запропонованих стратегічних архітектур неможлива без комплексної модернізації змісту вищої освіти [8; 10]. У межах підготовки за спеціальністю «Фізична культура і спорт» здійснено перехід від репродуктивних описових лекцій до проєктно-орієнтованого навчання. Магістранти залучаються до проєктної діяльності із застосуванням методів аналізу даних для моделювання демографічного профілю конкретної об'єднаної територіальної громади (ОТГ). Здобувачі вищої освіти вчаться розраховувати кошторис створення інклюзивних майданчиків на засадах ДПП та розробляти індивідуальні цифрові карти психофізичного відновлення ветеранів. Тільки за умови такого практико-орієнтованого підходу випускники зможуть виступати повноцінними суб'єктами стратегічного планування на регіональних рівнях.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Визначено, що стратегічний розвиток сфери фізичної культури і спорту в Україні в поствоєнний період потребує розгортання нової інклюзивно-інтеграційної модели. Основним критерієм ефективності державної політики має стати інтегральний індекс здоров'я, тривалість та якість життя громадян, а не лише суто кількісні медальні показники.

Доведено, що нівелювання інфраструктурної кризи вимагає залучення гнучких інструментів державно-приватного партнерства, технологій штучного інтелекту для оптимізації менеджменту, а також розбудови мультифункціональних безбар’єрних «розумних» спортивних кластерів у межах процесів децентралізації влади.

Встановлено, що модернізація вищої фізкультурно-спортивної освіти має реалізовуватися шляхом системного оновлення змісту підготовки майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту (другого магістерського рівня) з акцентом на фізкультурно-оздоровчу, відновлювальну, рекреаційну та реабілітаційну спрямованість.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку пов’язані з розробкою цифровізованих кваліметричних критеріїв оцінювання ефективності впровадження адаптивного фізкультурно-спортивного контенту на рівні окремих громад, а також із математичним прогнозуванням термінів окупності соціально-спортивних проєктів із залученням іноземних інвестицій.

Література

1. Вацеба О. М. Тренди та перспективи євроінтеграції вітчизняної сфери фізичної культури і спорту. *Спортивна наука України*. 2018. № 3 (85). С. 45–51.
2. Дутчак М. В. Спорт для всіх в Україні: теорія та практика. Київ : Олімпійська література, 2009. 280 с.
3. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 № 3808-XII (зі змінами та доповненнями) / Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12
4. Імас Є. В., Бріскін Ю. А. Адаптивний спорт як засіб соціально-психологічної реабілітації ветеранів війни. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2021. № 2. С. 12–18. https://doi.org/10.32652/tmfvs.2021.2.12-18
5. Ініціаторова В. В. Імплементація Європейської хартії спорту в національне правове поле: організаційно-управлінський аспект. *Физичне виховання, спорт і культура здоров’я у сучасному суспільстві*. 2019. № 1 (45). С. 22–29. https://doi.org/10.29038/2220-7481-2019-01-22-29
6. Когут І. А., Бріскін Ю. А., Імас Є. В. Інноваційні технології та VR-рішення в адаптивній руховій рекреації осіб з інвалідністю внаслідок бойових дій. *Спортивний вісник Придніпров’я*. 2022. № 3. С. 89–97. https://doi.org/10.32540/2071-1476-2022-3-089
7. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання. Київ : Олімпійська література, 2017. Т. 1. 384 с.
8. Матвєєв С. Ф. Професійна підготовка магістрів фізичної культури і спорту до стратегічного планування. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2023. № 1. С. 34–41. https://doi.org/10.15561/18189172.2023.0105

9. Прихода О. В. Економічна рецесія та її вплив на фінансування муніципальної спортивної інфраструктури. *Інфраструктура ринку*. 2023. Вип. 72. С. 104–110. https://doi.org/10.32782/infrastruct72-18

10. Сутула В. О. Модернізація вищої фізкультурної освіти перед викликами сьогодення. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2022. № 5 (91). С. 34–41. https://doi.org/10.15391/snsv.2022-5.004

11. Talbot M. Being clear about the value of physical education and sport. *International Journal of Physical Education*. 2008. Vol. 45, no. 1. P. 4–11. https://doi.org/10.5771/0342-2380-2008-1-4

References

1.Briskin, Y. A., & Imas, Y. V. (2021). Adaptyvnyi sport yak zasib sotsialno-psykholohichnoi reabilitatsii veteraniv viiny [Adaptive sports as a means of socio-psychological rehabilitation of war veterans]. *Theory and Methods of Physical Education and Sports*, (2), 12–18. https://doi.org/10.32652/tmfvs.2021.2.12-18

2.Dutchak, M. V. (2009). *Sport dlia vsikh v Ukraini: teoriia ta praktyka* [Sport for all in Ukraine: Theory and practice]. Olimpiiska Literatura.

3.Initsiatorova, V. V. (2019). Implementatsiia Yevropeiskoi khartii sportu v natsionalne pravove pole: orhanizatsiino-upravlinskyi aspekt [Implementation of the European Sports Charter into the national legal field: Organizational and managerial aspect]. *Physical Education, Sports and Health Culture in Modern Society*, (1), 22–29. https://doi.org/10.29038/2220-7481-2019-01-22-29

4.Kohut, I. A., Briskin, Y. A., & Imas, Y. V. (2022). Innovatsiini tekhnolohii ta VR-rishennia v adaptyvnii rukhovii rekreatsii osib z invalidnistiu vnaslidok boiovykh dii [Innovative technologies and VR solutions in adaptive motor recreation of persons with disabilities due to combat operations]. *Sports Bulletin of the Dnieper Region*, (3), 89–97. https://doi.org/10.32540/2071-1476-2022-3-089

5.Krutsevich, T. Y. (2017). *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia* [Theory and methods of physical education] (Vol. 1). Olimpiiska Literatura.

6.Matvieiev, S. F. (2023). Profesijna pidhotovka mahistriv fizychnoi kul'tury i sportu do stratehichnoho planuvannia [Professional training of masters of physical culture and sports for strategic planning]. *Pedagogy, Psychology and Medical-Biological Problems of Physical Training and Sports*, (1), 34–41. https://doi.org/10.15561/18189172.2023.0105

7.Prykhoda, O. V. (2023). Ekonomichna retsesiia ta yii vplyv na finansuvannia munitsypalnoi sportyvnoi infrastruktury [Economic recession and its impact on financing municipal sports infrastructure]. *Market Infrastructure*, (72), 104–110. https://doi.org/10.32782/infrastruct72-18

8.Sutula, V. O. (2022). Modernizatsiia vyshchoi fizkulturnoi osvity pered vyklykamy siohodennia [Modernization of higher physical education before today's challenges]. *Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*, (5), 34–41. https://doi.org/10.15391/snsv.2022-5.004

9.Talbot, M. (2008). Being clear about the value of physical education and sport. *International Journal of Physical Education*, *45*(1), 4–11. https://doi.org/10.5771/0342-2380-2008-1-4

10. Vatseba, O. M. (2018). Trendy ta perspektyvy yevrointehratsii vitchyznianoi sfery fizychnoi kultury i sportu [Trends and prospects of European integration of the domestic sphere of physical culture and sports]. *Sports Science of Ukraine*, (3), 45–51.

11. Verkhovna Rada of Ukraine. (1993). *Law of Ukraine "On Physical Culture and Sports" No. 3808-XII*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12

Стаття надійшла до редакції / Received 05.06.2026
Прийнята до друку / Accepted 23.07.2026
Опубліковано / Published 04.08. 2026

DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.07(207).14
УДК 378.016:796.012.1]:[378.011.3-051:796

Зорій Я. Б.
доктор педагогічних наук, професор
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. м. Чернівці
https://orcid.org/0000-0003-4397-764X
Богатирець В. В.
кандидат політичних наук, доцент
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. м. Чернівці https://orcid.org/0000-0002-6291-5180

ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті представлено комплексний аналіз інноваційних практичних аспектів фізичної рухової активності в контексті модернізації сучасної освіти та суспільства. У дослідженні розглядаються теоретичні та методологічні засади впровадження інноваційних підходів у сфері фізичного виховання та спорту у закладах вищої освіти (ЗВО) України, при цьому особлива увага приділяється викликам, пов'язаним із триваючим збройним конфліктом та вимушеним переходом на дистанційні форми навчання. У статті досліджується інтеграція